



مطالعات زبان و ادبیات

تهران - خرداد ۱۳۹۷

بررسی مضامین اجتماعی در آثار نظامی

نوشین نثاری^۱

۱- کارشناسی ارشد ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور

چکیده

این مقاله قصد دارد با مطالعه توصیفی تحلیلی اثر شاعر برجسته، به سنجش و بررسی چگونگی انعکاس مضامین اجتماعی در شعر این شاعر بپردازد. هدف نیز آن است که جستار حاضر، به دریافت تازه ای از دیدگاه اجتماعی شاعر دست یابد. برخی نتایج نشان میدهد که توصیه به مضامین اجتماعی، در شعر شاعر وجود دارد؛ چگونگی بازتاب مضامین اجتماعی در شعر شاعر، به میزان فراوانی، تحت تأثیر محیط، فرهنگ، نژاد و جغرافیای نظامی می باشد.

کلمات کلیدی: مضامین اجتماعی، منظومه، آثار نظامی.

مقدمه

نظامی در زمره گویندگان توانای شعر فارسی است، که نه تنها دارای روش و سبکی جداگانه است، بلکه تأثیر شیوه او بر شعر فارسی نیز در شاعران پس از او آشکارا پیداست. نظامی از دانش‌های رایج روزگار خویش (علوم ادبی، نجوم، علوم اسلامی، فقه، کلام و زبان عرب) آگاهی وسیع داشته و این خصوصیت از شعر او به روشنی دانسته می‌شود. مضامین اجتماعی و کارکرد آن، یکی از مهم‌ترین بن‌مایه‌های متون گوناگون زبان و ادب فارسی است و موضوعات مختلف اجتماعی در بیشتر این آثار دیده می‌شود. در بیشتر متن‌های ادبی، عرفانی و تاریخی ما در باره اهمیت موضوعات اجتماعی، ویژگی‌های آن، مخاطب، ویژگی‌های سخن و ... نکته‌هایی درخور تأمل و به شیوه‌ای مؤثر، بیان شده که بیشتر آنها متأثر از آموزه‌های قرآنی و روایات نبوی و علوی و دیگر بزرگان دین است. چنین مضامینی در همه انواع ادبی از ادبیات تعلیمی که جایگاه اصلی چنین مباحثی است، تا ادبیات حماسی و غنایی دیده می‌شود. نظامی نیز در عرصه اجتماعی گفتمان مناسبی را مطرح کرده که در سطور پیش رو به آن پرداخته خواهد شد.

۱- بیان مسئله

نوشته حاضر بر آن است تا شکل انعکاس مفاهیم اجتماعی را در شعر این شاعر بررسی کرده و اتخاذ شیوه‌های شاعر در قبال مسایل اجتماعی را در شعر شان دهد. به خوبی می‌دانیم که همیشه مهم‌ترین مسائل ملل مختلف در ادبیات آنها مطرح می‌شود. ادبیات یکی از جلوه‌های قابل لمس فرهنگ است اما نمی‌توان ادعا کرد که از طریق آن می‌شود به یک فرهنگ دست یافت. ادبیات صورتی از گفتار است. با توجه به ویژگیها و مختصات مضامین اجتماعی، به عنوان یک پدیده جامعه‌شناختی، پژوهش حاضر به دنبال آن است که از رهگذر جستار در شعر نظامی به دیدگاه‌های ایشان بپردازد.